QURILISH KORXONALARI FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI

Pardaboyeva Ruxsora Qodirboyevna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
"Makroiqtisodiyot" kafedrasi o'qituvchisi
ruxsorapardaboyeva0405@gmail.com

Annotatsiya:Ushbu ishda bino va inshootlar qurilishining asosiy bosqichlari, qurilish loyihalarini tayyorlash, qurilish materiallarini ishlab chiqarish va ulardan foydalanish, obyektlarni ta'mirlash va rekonstruksiya qilish masalalari yoritilgan. Shuningdek, muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarini barpo etish, qurilish sifatini nazorat qilish va obyektlarni foydalanishga topshirish jarayonlari haqida ma'lumot berilgan. Qurilish ishlarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, sifatli materiallarni tanlash, xavfsizlik qoidalariga rioya qilish va qurilish xarajatlarini kamaytirishning ahamiyati ko'rib chiqilgan. Ishning asosiy maqsadi qurilish jarayonlarini to'g'ri tashkil etish, bino va inshootlarning mustahkamligi, sifati hamda uzoq muddat xizmat qilishini ta'minlash bo'yicha xulosa va takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar: bino va inshootlar, qurilish, loyiha ishlari, qurilish materiallari, ta'mirlash, rekonstruksiya, muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlari, qurilish sifati, sifat nazorati, xavfsizlik, zamonaviy texnologiyalar, foydalanishga topshirish, qurilish samaradorligi.

Аннотация:В данной работе рассматриваются основные этапы строительства зданий и сооружений, подготовка проектной документации, производство строительных материалов и их использование, а также вопросы ремонта и реконструкции объектов. Кроме того, представлена информация о строительстве инженерно-коммуникационных сетей, контроле качества строительных работ и вводе объектов в эксплуатацию. Особое внимание уделяется применению современных технологий в строительстве, выбору качественных материалов, соблюдению требований безопасности и снижению строительных затрат. Основная цель работы заключается в разработке выводов и предложений по правильной организации строительных процессов, обеспечению прочности и качества зданий и сооружений, а также увеличению срока их эксплуатации.

Ключевые слова: здания и сооружения, строительство, проектные работы, строительные материалы, ремонт, реконструкция, инженерно-коммуникационные сети, качество строительства, контроль качества, безопасность, современные технологии, ввод в эксплуатацию, эффективность строительства.

Abstract: This paper examines the main stages of building and structure construction, the preparation of design documentation, the production and use of construction materials, as well as the repair and reconstruction of facilities. It also provides information on the installation of engineering and utility networks, construction quality control, and the commissioning of completed facilities. Particular attention is paid to the application of modern technologies in construction, the selection of high-quality materials, compliance with safety requirements, and the reduction of construction costs. The main

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

objective of this paper is to develop conclusions and recommendations for the proper organization of construction processes, ensuring the strength and quality of buildings and structures, and extending their service life.

Keywords: buildings and structures, construction, design works, construction materials, repair, reconstruction, engineering and utility networks, construction quality, quality control, safety, modern technologies, commissioning, construction efficiency.

O‘zbekistonda qurilish korxonalari faoliyati davlatning qonunlari, Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari hamda shaharsozlik normalari asosida tartibga solinadi. Ushbu hujjatlar qurilish ishlarining qonuniyligini ta’minlash, binolar va inshootlar xavfsizligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va zamonaviy infratuzilmani yaratishga xizmat qiladi.

Qurilish korxonasi — turar joy, sanoat binolari, yo‘llar, muhandislik tarmoqlari va boshqa obyektlarni qurish, ta’mirlash, rekonstruksiya qilish yoki loyihalashtirish bilan shug‘ullanuvchi xo‘jalik yurituvchi subyektdir.

Qurilish korxonalarining asosiy faoliyat yo‘nalishlari quydagilardan iborat:

- bino va inshootlarni qurish;
- qurilish-loyiha hujjatlarini tayyorlash;
- qurilish materiallari ishlab chiqarish va ulardan foydalanish;
- obyektlarni ta’mirlash va rekonstruksiya qilish;
- muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarini barpo etish;
- qurilish sifatini nazorat qilish va obyektlarni foydalanishga topshirish.

Bino va inshootlar qurilishiga turar joy, jamoat va sanoat binolari, yo‘llar, ko‘priklar, tunnellar, gidrotexnik hamda muhandislik inshootlarini qurish kiradi. Shuningdek, mavjud obyektlarni ta’mirlash, rekonstruksiya qilish va modernizatsiyalash ham shu sohaga tegishli.

Qurilish loyiha ishlarini tayyorlash — bu bino yoki inshootni qurishdan oldin uning qanday ko‘rinishda bo‘lishini, qanday materiallardan qurilishini va qurilish ishlari qanday bajarilishini oldindan rejalashtirish jarayonidir. Bu jarayonda avvalo qurilish uchun joy tanlanadi va yer maydoni o‘rganiladi. Keyin binoning chizmalari tayyorlanadi, uning o‘lchamlari, xonalari, poydevori, devorlari va tomi loyihalashtiriladi. Shuningdek, elektr, suv, gaz, isitish va kanalizatsiya tizimlari ham rejalashtiriladi. Qurilish uchun kerakli materiallar, ishchilar soni, texnikalar va xarajatlar hisoblab chiqiladi. Qurilish ishlarini qachon va qanday tartibda bajarish belgilanadi. Tayyorlangan loyiha tegishli mutaxassislar tomonidan tekshiriladi va zarur ruxsatlar olinadi. Shundan so‘ng qurilish ishlarini boshlash mumkin bo‘ladi. Loyiha ishlarini to‘g‘ri tayyorlash qurilishning sifatli, xavfsiz va tejamkor bo‘lishiga yordam beradi.

Qurilish materiallari ishlab chiqarish va ulardan foydalanish qurilish sohasining muhim qismlaridan biridir. Qurilish materiallariga sement, g‘isht, qum, shag‘al, beton, temir, yog‘och, shisha va boshqa materiallar kiradi. Bu materiallar maxsus korxonalarda tabiiy xomashyolarni qayta ishlash orqali ishlab chiqariladi. Masalan, sement ohaktosh va boshqa xomashyolardan tayyorlanadi, g‘isht loydan ishlab chiqariladi, beton esa sement, qum, shag‘al va suvni aralashtirish orqali olinadi.

Obyektlarni ta’mirlash va rekonstruksiya qilish qurilish sohasidagi muhim ishlardan biridir. Ta’mirlash — bu bino yoki inshootdagi buzilgan, eskirgan qismlarni tiklash va ularni yaxshi holatga keltirishdir. Masalan, devorlarni ta’mirlash, tomni yangilash, eshik va derazalarni almashtirish, polni

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

tuzatish hamda elektr va suv tizimlarini ta'mirlash ishlari shular jumlasiga kiradi. **Rekonstruksiya qilish** esa mavjud bino yoki inshootni qayta qurish, uning tuzilishini o'zgartirish yoki imkoniyatlarini kengaytirish demakdir. Masalan, binoga qo'shimcha xonalar qurish, qavat qo'shish, xonalar joylashuvini o'zgartirish yoki binoning mustahkamligini oshirish rekonstruksiya ishlariga kiradi.

Muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarini barpo etish qurilish sohasining muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu ishlar bino va inshootlarni suv, elektr energiyasi, gaz, issiqlik va boshqa zarur xizmatlar bilan ta'minlash uchun amalga oshiriladi. Muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlari orqali aholi turar joylari, maktablar, shifoxonalar, korxonalar va boshqa obyektlar normal faoliyat yuritadi. Muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlariga suv ta'minoti, kanalizatsiya, elektr ta'minoti, gaz ta'minoti, isitish, shamollatish va aloqa tarmoqlari kiradi. Ushbu tarmoqlar yer ostida, yer ustida yoki binolarning ichki qismlarida joylashtirilishi mumkin. Ularni qurishda maxsus quvurlar, kabellar, uskunalar va boshqa qurilish materiallaridan foydalaniladi.

Qurilish sifatini nazorat qilish va obyektlarni foydalanishga topshirish qurilish jarayonining muhim bosqichlaridan biridir. Bu ishlarning asosiy maqsadi qurilgan bino yoki inshootning sifatli, mustahkam, xavfsiz va foydalanishga tayyor ekanligini tekshirishdan iborat. Qurilish davomida bajarilgan barcha ishlar loyiha hujjatlari, qurilish me'yorlari va belgilangan talablar asosida nazorat qilinadi.

Qurilish sifatini nazorat qilish ishlari qurilish materiallarining sifatini tekshirishdan boshlanadi. Bunda sement, g'isht, beton, temir va boshqa materiallarning talabga javob berishi o'rganiladi. Shuningdek, poydevor, devorlar, ustunlar, tom va boshqa konstruksiyalarning to'g'ri qurilgani tekshiriladi. Qurilish ishlarining loyiha asosida bajarilishi, o'lchamlarning to'g'riligi va ishlatilgan materiallarning sifati nazorat qilinadi.

Bundan tashqari, elektr, suv, gaz, isitish va kanalizatsiya tizimlarining to'g'ri o'rnatilgani ham tekshiriladi. Zarur hollarda beton va boshqa materiallardan namunalar olinib, laboratoriyada sinovdan o'tkaziladi. Qurilish vaqtida aniqlangan kamchiliklar bartaraf etiladi. Bunday nazorat binoning mustahkamligini oshirish va kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarning oldini olishga yordam beradi.

Obyektlarni foydalanishga topshirish ishlari qurilish yakunlangandan so'ng amalga oshiriladi. Avvalo, binoning barcha qurilish ishlari tugallangani va loyiha talablariga muvofiqligi tekshiriladi. Elektr, suv, gaz, isitish, shamollatish va boshqa muhandislik tizimlari sinovdan o'tkaziladi. Bino ichidagi xonalar, zinapoyalar, eshiklar, derazalar, tom va tashqi hududning holati ko'zdan kechiriladi.

Keyingi bosqichda qurilish bilan bog'liq hujjatlar tayyorlanadi. Ushbu hujjatlarga loyiha hujjatlari, bajarilgan ishlar dalolatnomalari, materiallar sifati to'g'risidagi hujjatlar va zarur sinov natijalari kirishi mumkin. Obyektning turi va qonunchilik talablariga qarab, tegishli mutaxassislar va vakolatli tashkilotlar tomonidan tekshiruvlar o'tkaziladi.

Agar obyekt barcha talablar va xavfsizlik qoidalariga javob bersa, uni foydalanishga topshirish uchun belgilangan tartibda ruxsat va tegishli hujjatlar rasmiylashtiriladi. Agar kamchiliklar aniqlansa, ular bartaraf etilgandan keyin qayta tekshiruv o'tkaziladi.

Xulosa qilib aytganda, bino va inshootlar qurilishi jamiyat taraqqiyoti va aholi turmush sharoitini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Qurilish ishlari bir necha bosqichdan iborat bo'lib, ularga loyiha hujjatlarini tayyorlash, qurilish materiallarini ishlab chiqarish va ulardan foydalanish, bino va inshootlarni barpo etish, mavjud obyektlarni ta'mirlash va rekonstruksiya qilish, muhandislik-

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

kommunikatsiya tarmoqlarini qurish, shuningdek, qurilish sifatini nazorat qilish va obyektlarni foydalanishga topshirish kiradi.

Qurilish ishlarini sifatli bajarish uchun har bir bosqichni to‘g‘ri tashkil etish zarur. Avvalo, loyiha hujjatlari puxta tayyorlanishi, qurilish maydoni o‘rganilishi va kerakli hisob-kitoblar amalga oshirilishi kerak. Qurilish jarayonida sifatli va mustahkam materiallardan foydalanish binolarning uzoq muddat xizmat qilishiga yordam beradi. Bundan tashqari, elektr, suv, gaz, isitish va kanalizatsiya tizimlarini to‘g‘ri o‘rnatish binolardan qulay va xavfsiz foydalanishni ta’minlaydi.

Mavjud bino va inshootlarni o‘z vaqtida ta’mirlash hamda rekonstruksiya qilish ularning xizmat muddatini uzaytiradi va foydalanish sharoitlarini yaxshilaydi. Qurilish jarayonida sifat nazoratini olib borish esa kamchiliklarni o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Qurilish yakunida obyektning belgilangan talablar asosida tekshirilishi va tegishli tartibda foydalanishga topshirilishi muhim hisoblanadi.

Shunday qilib, qurilish sohasida sifat, xavfsizlik, tejamkorlik va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Ushbu talablarga rioya qilish mustahkam, qulay, ishonchli va uzoq muddat xizmat qiladigan bino hamda inshootlarni yaratishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-apreldagi PF-5392-son Farmoni “Qurilish sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. A. A. Saidov - “Qurilish iqtisodiyoti” 2024-yil Sarvarprint 525 bet ISBN 978-9910-7131-6-3
3. K.B.Urazov “Qurilish tashkilotlarida buxgalteriya hisobining xususiyatlari” (2007)

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.